

1. Постанова № 557 Про Уповноваженого у справах дотримання Конвенції про захист прав і основних свобод людини від 23.04.1998.
2. Про уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23.12.97 р. № 776/97 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1998. – № 20. – Ст. 99.
3. Юридична енциклопедія. Т-3. – К., 2001. – С. 265.
4. Косілова О. Інститут омбудсмена в механізмі правового захисту прав і свобод особи — світовий досвід та Україна [Електронний ресурс] / О. Косілова. — Режим доступу: <http://www.legalactivity.com.ua>.

Алексєєнко А.

(наук. кер. – доц. Пивоварська К. Б.)

студентка V курсу історичного факультету

Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Правозахисна діяльність Генріха Алтуняна

Політичні обставини на міжнародній арені змусили Радянський Союз підписати Гельсінські угоди. Прикінцевий акт стосувався, зокрема, прав людини в межах Загальної декларації прав людини ООН від 10 грудня 1948 року. Прикінцевим актом передбачалося, що виявлення фактів переслідування людей за переконання віднині викликатиме юридично обгрунтовані претензії інших сторін і більше не буде трактуватися як втручання у внутрішні справи країни. Його підписання означало, що відкриваються юридичні можливості легально і цілком законно боротися з порушенням прав людини, опираючись на внутрішнє і міжнародне право. Звичайно, підписуючи Гельсінський акт, радянське керівництво зовсім не збиралося його дотримуватися. Політичні обставини змушували тоталітарний радянський режим лише грати на міжнародній арені роль демократичного.

В таких умовах в Радянському Союзі розгортається активний правозахисний рух, учасники якого почали вимагати визнання прав людини державою, тобто їх узаконення та дотримання конституційних прав (свободи слова, друку, демонстрацій та ін.). Правозахисники прагнули примусити державу дотримуватися її власних законів та підписаних нею міжнародних правових актів.

Одним з яскравих представників правозахисного руху, який поступово відійшов від догматичного розуміння радянської дійсності та перейшов до лав борців за права людини та демократизацію суспільства, був Генріх Алтунян.

Генріх Ованесович Алтунян народився 24 листопада 1933 року в Тбілісі. Батько Генріха був кадровим військовим і у 1944 році сім'я переїздить до Харкова. Генріх вступає до Харківського вищого військового авіаінженерного училища. Після закінчення працював по спеціальності 4 роки у Київській області. Потім повернувся до Харкова та викладав у авіаінженерному училищі [4; с. 46]. З 1956 по 1968 роки був членом КПРС. У 1964 році на партійних зборах кафедри відкрито заявив свою недовіру новому керівництву КПРС, вказавши на недемократичні методи усунення М.Хрущова. З цього часу через свої демократичні погляди стає небажаним у лавах парторганізації. Сам же він поступово відходить від догматичного розуміння радянської дійсності.

Будучи парторгом кафедри, маючи звання майора і готуючись до захисту кандидатської дисертації, Генріх Ованесович знайомиться з такими відомими правозахисниками як Петро Якір, Петро Григоренко, Леонід Плющ, Олексій Костерін. У 1968 році його виключають із партії та звільняють із війська. Незважаючи на репресії, Генріх Алтунян продовжує брати активну участь у русі за демократизацію суспільства. Домагаючись поновлення в партії, Алтунян подавав апеляції до всіх інстанцій, доки не дійшов до ЦК КПРС. Комісія партійного контролю його апеляцію відхилила [2].

У травні 1969 року після арешту в Ташкенті П.Григоренка, Генріх вступив до Ініціативної групи захисту прав людини в СРСР, підписав спочатку відкритого листа на захист П. Григоренка і кримських татар, а потім в ООН з приводу порушень прав людини в СРСР.

У червні 1969 року в числі десятиох відомих правозахисників звернувся з листом до Міжнародної наради комуністичних і робітничих партій і підписав листи на захист І. Яхимовича, у зв'язку з чим 11 липня 1969 року був заарештований. Звинувачений за ст. 62 ч. 1 КК УРСР «Антирадянська агітація і пропаганда» [3; с. 31].

Після цих подій 26 листопада 1969 року був засуджений Харківським обласним судом до 3 років таборів загального режиму. З порушенням виправно-трудового законодавства спрямований у табір за межі України — у Красноярський край. Після звільнення повернувся до Харкова і влаштувався слюсарем на підприємстві «Кінотехпром». Читав і розповсюджував самвидав, підписав разом з відомими правозахисниками Москви і Києва низку листів.

Знову був заарештований 16 грудня 1980 року і при обшуку вилучили велику кількість «забороненої літератури», засуджений Харківським обласним судом на 7 років позбавлення волі в таборах суворого режиму і 5 років заслання [2]. Своє покарання відбував у Пермській області, село Кучино Чусовського району. За активну участь у боротьбі політв'язнів проти місцевої адміністрації був покараний трьома роками Чистопольської тюрми.

З поверненням А. Сахарова до Москви були висунуті вимоги звільнення політв'язнів, зокрема, і Генріха Алтуняна. Слідчі КГБ домагалися від нього прохання про помилування, але нічого не домігшись, звільнили його достроково 9 березня 1987 року, а у 1990 році Алтунян реабілітований. Та не дивлячись на постійні репресії та багато чисельні арешти Генріх Алтунян відновлює активну громадську діяльність та продовжує сприяти руху за демократизацію радянського суспільства [5]. У 1990 році він обраний народним депутатом України. Був членом Центрального Проводу Народного Руху України (НРУ), головою Харківської крайової організації НРУ, співголовою Харківського «Меморіалу». Будучи депутатом, багато зробив для реабілітації жертв політичних репресій. Також був членом постійної комісії з питань оборони й безпеки, заступником голови комісії з помилувань при Президентові України.

Помер у військовому госпіталі в Ізраїлі через недбало зроблену в Харкові операцію. Похований у Харкові [2].

Таким чином, можемо побачити, що правозахисний рух в Україні виник із суспільної необхідності захищати елементарні права людини від постійних порушень з боку держави у соціально-економічній, національно-культурній та релігійній сферах. Генріх Ованесович Алтунян примкнув до правозахисного руху та зробив вагомий внесок у боротьбу захисту прав людини та демократизації суспільного ладу. Незважаючи на постійні переслідування, репресії та арешти продовжував брати активну участь у правозахисному русі, що став сенсом його життя.

Література:

1. Алтунян Г.О. Ценасвободы: Воспоминания диссидента [Електронний ресурс] / Г. О. Алтунян, И. В. Осипов.— Х.: «Фолио», 2000. — 350 с.- Режим доступу: <http://www.sakharov-center.ru/asfcd/auth/?t=book&num=1959>
2. Дисидентський рух в Україні: віртуальний музей [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://archive.khpg.org/index.php?id=1113802835>
3. Карасик С. Алтунян Генріх Ованесович // Міжнародний біографічний словник дисидентів. — Т.1, ч.1. — С. 30-32.
4. Рух опору в Україні: 1960 – 1990 // Енциклопедичний довідник . — К.: Смолоскип, 2010. — С. 46–47.
5. Хроника текущих событий. [Електронний ресурс]. — Амстердам: фонд имени Герцена, 1979. — Вып. 9. — Режим доступу: http://hr2.memo.ru/wiki/%D0%A5%D0%A2%D0%A1_9.